บทคัดย่อ

ญี่ปุ่น จีน และเกาหลีเป็นประเทศที่มีความเกี่ยวพันทั้งทางการเมือง สังคมและวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน โดยมีรูปแบบความสัมพันธ์ทั้งที่ไมตรีและเป็นศัตรูผ่านช่วงเวลามาหลายยุคหลายสมัย แม้ในปัจจุบันทั้ง 3 ประเทศก็ยังคงรูปแบบความสัมพันธ์ทั้งร่วมมือและขัดแย้งอยู่เป็นระยะ ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันไม่ราบรื่นมาจากข้อขัดแย้งทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประวัติศาสตร์ที่ญี่ปุ่นส่งกองกำลังเข้าไปในจีนและยึดครองดินแดนบางส่วนของจีน รวมทั้งยึดครองเกาหลีเป็นอาณานิคม แม้ว่าสงครามจะสิ้นสุดไปนานกว่า 60 ปีแล้วก็ตามแต่ดูเหมือนทั้งจีนและเกาหลีก็ยังไม่ลืมความรุนแรงที่ญี่ปุ่นได้ทำต่อประชาชนจีนและเกาหลี ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสงครามถูกนำมารื้อฟื้นอ้างอิงถึงอยู่เสมอ เช่น ปัญหาศาลเจ้ายาซึคุนิ ปัญหาอาชญากรสงคราม ปัญหาผู้หญิงชาวเกาหลีที่บริการความสุขแก่ทหารญี่ปุ่น (comfort women) และปัญหาการอ้างกรรมสิทธิ์เพื่อยึดครองดินแดน เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยชิ้นนี้จึงต้องการที่จะศึกษาว่าเพราะเหตุใดความรู้สึกชิงชังและอคติต่อญี่ปุ่นจึงยังคงอยู่ในความนึกคิดของชาวจีนและเกาหลี โดยมุ่งเน้นไปยังบทบาทของพิพิธภัณฑ์สงครามในฐานะสถาบันที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับสงครามโดยตรง

ผลจากการศึกษาพบว่าพิพิธภัณฑ์ของแต่ละประเทศต่างมีมุมมองและข้อมูลคนละด้าน ขณะที่พิพิธภัณฑ์ของจีนและเกาหลีเน้นเรื่องการรุกรานของญี่ปุ่น ด้วยวิธีการจัดแสดงที่ชัดเจนและหนักแน่น แต่พิพิธภัณฑ์สงครามของญี่ปุ่นกลับไม่ได้ให้ความสำคัญกับเหตุการณ์ในส่วนนี้ พิพิธภัณฑ์ญี่ปุ่น 2 ใน 3 กลับเน้นถึงสงครามมหาเอเชียบูรพา สงครามที่ญี่ปุ่นถูกโจมตีโดยสหรัฐอเมริกา ด้วยเหตุนี้วาทกรรมของแต่ละฝ่ายที่มีต่อสงคราม จึงเป็นเรื่องของแนวคิดและคำอธิบายที่เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายของตนเท่านั้น

นอกจากนี้ไม่เพียงแต่พิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งจะพยายามแสดงให้เห็นภาพลบของฝ่ายตรงข้ามในรูปแบบของนิทรรศการทั่วไปเท่านั้น พิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งยังมีวิธีการเน้นย้ำผลิตซ้ำภาพความโหดร้ายของฝ่ายตรงข้ามพร้อม ๆ กับภาพความกล้าหาญเสียสละของบรรพบุรุษในรูปแบบพิเศษเพิ่มเติม ได้แก่ การผลิตซ้ำผ่านบุคคล การผลิตซ้ำผ่านสื่อและสิ่งตีพิมพ์ การผลิตซ้ำผ่านวัตถุและสิ่งก่อสร้าง และผลิตซ้ำผ่าน “วันรำลึกเหตุการณ์สำคัญ”

การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์มีพลังและอิทธิพลอย่างมากต่อการให้ความรู้ และชี้นำทางความคิดโศกนาฏกรรมจากสงครามที่ถ่ายทอดผ่านวิธีการและเทคนิคแบบใหม่สามารถสร้างพลังความรู้สึกให้แก่ผู้ชมได้ในสองทางคือ ความซาบซึ้งใจในความกล้าหาญของบรรพบุรุษ พร้อม ๆ กับความโกรธแค้น

ชิงชังฝ่ายศัตรูผู้รุกราน ความรู้สึกทั้งสองเป็นฐานสำคัญนำไปสู่ความรู้สึกรักชาติที่ได้หยั่งรากลึกภายใต้กาลเวลาโดยไม่ลบเลือนและยังคงเป็นปมปัญหาอยู่จนถึงปัจจุบัน

แม้ไทยจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในความขัดแย้งของ 3 ประเทศ แต่เป็นข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยชิ้นนี้น่าที่จะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ใน 2 แนวทางสำคัญคือ

1. ด้านการต่างประเทศ " รู้เขาเพื่อกำหนดแนวทางเรา"

ไทยกับญี่ปุ่น จีนและเกาหลีมีความพันธ์อย่างใกล้ชิดทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี องค์ความรู้ที่ได้ถือเป็นข่าวสารหนึ่งที่มีประโยชน์ต่อกระบวนปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพราะไม่เพียงจะช่วยให้เข้าใจระบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่าง 3 ประเทศ แต่ยังสามารถนำมาใช้เป็นฐานพิจารณาประกอบการตัดสินใจเพื่อกำหนดนโยบายระหว่างไทยกับ 3 ประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย

2. ด้านการจัดพิพิธภัณฑ์ "รู้เขาเพื่อปรับใช้กับเรา"

พิพิธภัณฑ์ทั้ง 9 แห่งจาก 3 ประเทศในงานวิจัยชิ้นนี้เป็นพิพิธภัณฑ์สมัยใหม่ซึ่งแต่ละแห่งมี "เทคนิค" และ "วิธีการจัดแสดง" ที่ทันสมัย การนำเทคนิคและวิธีจัดแสดงที่เหมาะสมมาปรับใช้จะช่วยให้กระบวนการจัดนิทรรศการของไทยมีความน่าสนใจและพลังมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะเด่นที่พิพิธภัณฑ์ใน 3 ประเทศมีเหมือนกันคือ การใช้พลังความพร้อมจากพิพิธภัณฑ์พัฒนาด้านการศึกษา เช่น ส่งเสริมให้เยาวชนรู้จักค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม โดยการใช้วัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่ในพิพิธภัณฑ์ และส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างพิพิธภัณฑ์กับสถาบันการศึกษาให้เป็นระบบที่ชัดเจน เป็นต้น

****

Abstract

The political, social and cultural developments in Japan, China and Korea have long been intertwined. The three nations have enjoyed good relationship; however, there were times when the relations turned hostile. As a matter of fact, co-operations and conflicts have marked the course of relations among them. The strained relationship is apparently attributed to historical disputes i.e. when the Japanese troops were dispatched to seize part of Chinese territory and colonize Korea. Despite the fact that the war ended sixty years ago, Chinese and Koreans still harbor grudge against war atrocities inflicted on them. War-related issues have often been raised whenever there are incidents pertaining to controversial Yasukuni Shrine, war criminals, comfort women and rights to occupy territories.

The aim of this research is to explain why hatred and prejudice for Japan still run deep among Chinese and Koreans. The study is based on the role of war museums, which serve as institutes to disseminate knowledge and attitudes toward the wars. The study has found that the museums in those countries present different perspectives and conflicting data. While the museums in China and Korea attach significance to the Japanese invasion, those in Japan simply gloss over the incident. In fact, two-thirds of museums in Japan focus on the Asia-Pacific War and the US attacks during wartime. Thus, it is out of self interest when one of the nations presents facts and viewpoints on the wars.

The museums display the dark side of their rivals through the exhibitions. Furthermore, their manners of presentation put a special emphasis on war brutalities and valor of their warriors through repeated use of personal stories, publications, mass media, objects and other structures. The techniques are also used to mark the “great events”

Factual knowledge and perceptions of the audience are greatly influenced by those exhibitions. War tragedy which is presented through special means and via modern technology can arouse admiration for their ancestors’ heroism and simultaneously provoke hatred for war aggressors. Both sentiments, having translated into a deep-rooted and indelible sense of patriotism, are the national psyche which underlies the ongoing disputes these days.

Thailand has by no means been involved in those conflicts. Nevertheless, the lessons learned in this research can be of great benefit for :

1. Foreign policy: Mapping out strategy based on what we have learned from them.

Thailand, Japan, China and Korea have had both bilateral and multilateral relationships. For Thailand, insight into interrelations among those three nations will help us decide on the course of action when it comes to foreign policy.

2. Museum management: Managing museums by adopting their techniques

In this study, nine museums in those three countries use modern “techniques” and “means of presentation”, which prove very efficient. For museums in Thailand to become interesting and their exhibitions to be able to empower visitors , the same methods should be applied. Moreover, what is remarkable about those museums is that they are well-equipped, which makes them ready to play an important role in educational development. For example, their young people are encouraged to learn through the use of modern technology and facilities available in the museums. Meanwhile, a network of cooperation between the museums and educational institutes has been established and well recognized.

****